

Zmiany granic politycznych i ich przyczyny – powtórzenie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

A pair of black-rimmed glasses with thin temples is resting on an open book. The book's pages show a detailed map, likely of Europe, with blue lines indicating rivers and coastlines. The background is a dark, textured surface, possibly wood. A semi-transparent dark rectangle is overlaid on the lower part of the image, containing the title text.

Zmiany granic politycznych i ich przyczyny – powtórzenie

Źródło: Dariusz Sankowski, dostępny w internecie: <https://pixabay.com/pl/>, domena publiczna.

Ten e-materiał jest podsumowaniem wiadomości na temat głównych problemów politycznych współczesnego świata, ze szczególnym uwzględnieniem Europy. Jak wiesz, w ostatniej klasie szkoły ponadpodstawowej wykorzystujesz treści poznane już wcześniej. Tak jest również i w tym przypadku, dlatego zachęcamy Cię do zapoznania się z tym tematem po wcześniejszym powtórzeniu materiału z klasy II (dotyczącego m.in. organizacji międzynarodowych, terroryzmu, podziału politycznego świata, migracji czy głównych kręgów kulturowych) i po opanowaniu treści omawianych na poszczególnych lekcjach z tego działu.

Twoje cele

- Przedstawisz najnowsze zmiany na mapie politycznej świata.
- Omówisz główne problemy państw świata utworzonych w XXI w.
- Przedstawisz i ocenisz skutki przemian ustrojowych i gospodarczych w Europie i krajach byłego ZSRR po 1989 r.
- Wskażesz i scharakteryzujesz główne problemy funkcjonowania Unii Europejskiej.
- Omówisz pojęcie terroryzmu i jego przyczyny, ze szczególnym uwzględnieniem Europy.
- Przedstawisz i porównasz cechy kulturowe cywilizacji zachodniej i cywilizacji islamu oraz wymienisz czynniki kształtujące relacje między nimi.

Przeczytaj

Zanim przystąpisz do zapoznania się z tym e-materiałem, przypomnij sobie treści, które zostały poruszone w innych tematach powtórzeniowych w klasie II, zarówno w zakresie podstawowym, jak i rozszerzonym: „[Konflikty zbrojne, terroryzm](#)”, „[Organizacje międzynarodowe, związki gospodarczo-polityczne](#)”, „[Rozmieszczenie ludności, zróżnicowanie narodowościowe, migracje](#)”.

1. Najmłodsze państwa świata i ich problemy

Nowe państwa powstają w efekcie:

- **dekolonizacji** – odzyskiwanie niepodległości przez kolonie,
- **secesji** – oderwanie części terytorium od państwa już istniejącego,
- **dezintegracji** – rozpad państw istniejących (najczęściej wielonarodowościowych),
- **integracji** – zjednoczenie krajów dotychczas oddzielnych,
- **odzyskania niepodległości** – np. po wcześniejszej aneksji.

1.1. Najmłodsze państwa europejskie

W Europie do największych zmian na mapie politycznej świata doszło ostatnio po przemianach gospodarczych i ustrojowych z przełomu lat 80. i 90. XX w., które doprowadziły do integracji (zjednoczenia) lub dezintegracji (rozpadu) niektórych państw:

- zjednoczenia Niemiec (w 1990 r.),
- rozpadu Związku Radzieckiego (w 1991 r.) na 15 nowych państw położonych w Europie Wschodniej oraz Azji Północnej i Centralnej: Rosję, Litwę, Łotwę, Estonię, Ukrainę, Białoruś, Mołdawię, Gruzję, Armenię, Azerbejdżan, Kazachstan, Turkmenistan, Uzbekistan, Tadżykistan i Kirgistan,
- rozpadu Czechosłowacji (w 1993 r.) na Czechy i Słowację,
- rozpadu Jugosławii na: Słowenię, Chorwację, Macedonię (w 1991 r.), Bośnię i Hercegowinę oraz Serbię i Czarnogórę (w 1992 r.), z której następnie wyodrębniła się Czarnogóra (w 2006 r. – od tego roku funkcjonuje również osobne państwo Serbia), a później Kosowa (w 2008 r.), które jest obecnie najmłodszym państwem w Europie, ale nieuznanym przez wszystkie kraje.

Więcej o powyższych państwach znajdziesz w grafice interaktywnej na następnej stronie.

Na mapie politycznej Europy w ostatnich latach zaszły drobne modyfikacje. Od 2019 roku funkcjonuje inna nazwa Macedonii – Macedonia Północna. Głównym powodem zmiany były żądania Grecji dotyczące zmiany nazwy tego państwa. Według Greków nazwa „Macedonia” dotyczy ich dorobku kulturowego. Mieszkańcy Holandii zaś zdecydowali, że od 2020 r. rezygnują z anglojęzycznej nazwy swojego kraju „Holland” na rzecz nazwy „The Netherlands”. Decyzja ta nie wpłynęła jednak na zmianę zalecanej nazwy tego państwa w naszym języku. Obowiązująca u nas nazwa to wciąż Holandia.

1.2. Najmłodsze państwa pozaeuropejskie

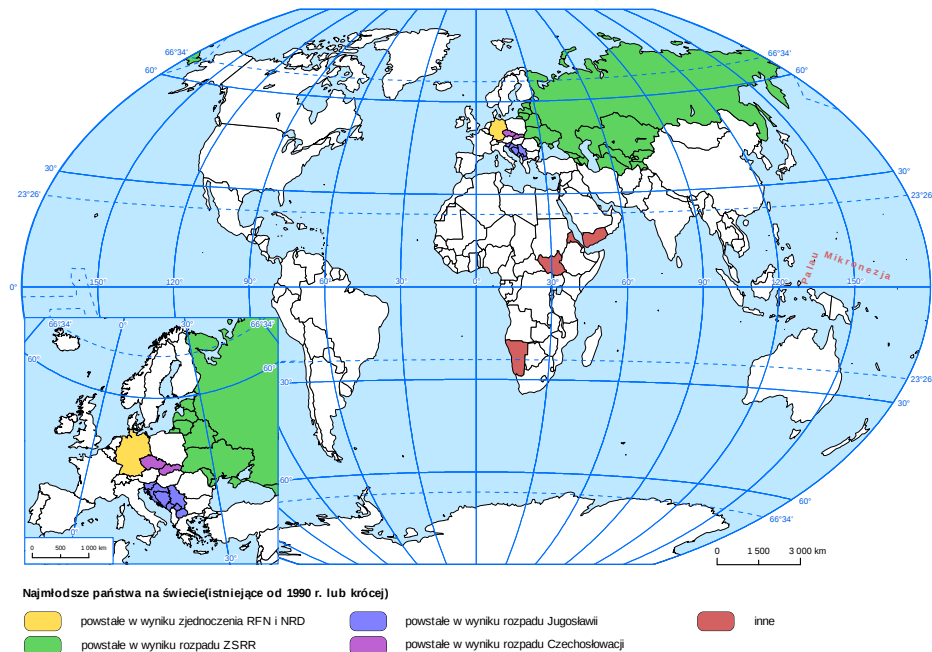
Nowe państwa pojawiły się także w innych regionach świata (poza azjatyckimi krajami utworzonymi w wyniku rozpadu ZSRR):

- Jemen (powstały w wyniku zjednoczenia Jemenu Północnego i Południowego w 1990 r.),
- Namibia (powstała w wyniku uniezależnienia się od RPA w 1990 r.),
- Mikronezja (będąca wcześniej **terytorium powierniczym** Stanów Zjednoczonych, w 1990 r.),
- Erytrea (powstała w wyniku secesji od Etiopii w 1993 r.),
- Palau (wcześniej funkcjonujące jako terytorium powiernicze Stanów Zjednoczonych, w 1994 r.),
- Timor Wschodni (powstał w wyniku secesji od Indonezji w 2002 r.),
- Sudan Południowy (powstał w wyniku secesji od Sudanu w 2011 r.).

Warto dodać, że zarówno Hongkong (kolonia Wielkiej Brytanii do 1997 r.), jak i Makau (własność Portugalii do 1999 r.) wróciły do Chin i mają status Specjalnych Regionów Administracyjnych. Wspomniano o nich, chociaż nie są państwami, jednak w wielu statystykach międzynarodowych są ujmowane osobno.

Polecenie 1

Wskaż na poniższej mapie i nazwij państwa istniejące od 1990 roku lub młodsze.

Państwa istniejące na mapie politycznej świata od 1990 roku lub młodsze

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

Najmłodsze państwa na świecie często odznaczają się bardzo niskimi wartościami PKB na mieszkańca, małą długością trwania życia i niewielkim stopniem dywersyfikacji gospodarki.

1.3. Główne problemy najmłodszego państwa w Europie (Kosowa) i najmłodszego państwa na świecie (Sudan Południowy)

Kosowo

Sudan Południowy

2. Unia Europejska

Unia Europejska istnieje dopiero od 1993 r. (na mocy podpisanego w 1992 r. traktatu z Maastricht). O wcześniejszych organizacjach powinno się mówić „wspólnoty europejskie”. Była to najpierw Europejska Wspólnota Węgla i Stali, a następnie Europejska Wspólnota Gospodarcza oraz Europejska Wspólnota Energii Atomowej. Jednakże proces integracji europejskiej rozpoczął się już w 1947 r. od planu Marshalla (nazwa pochodzi od nazwiska jego twórcy). Był to program mający na celu przyspieszenie rozwoju gospodarczego zniszczonej w czasie II wojny światowej Europy poprzez wsparcie finansowe USA. Wielkie

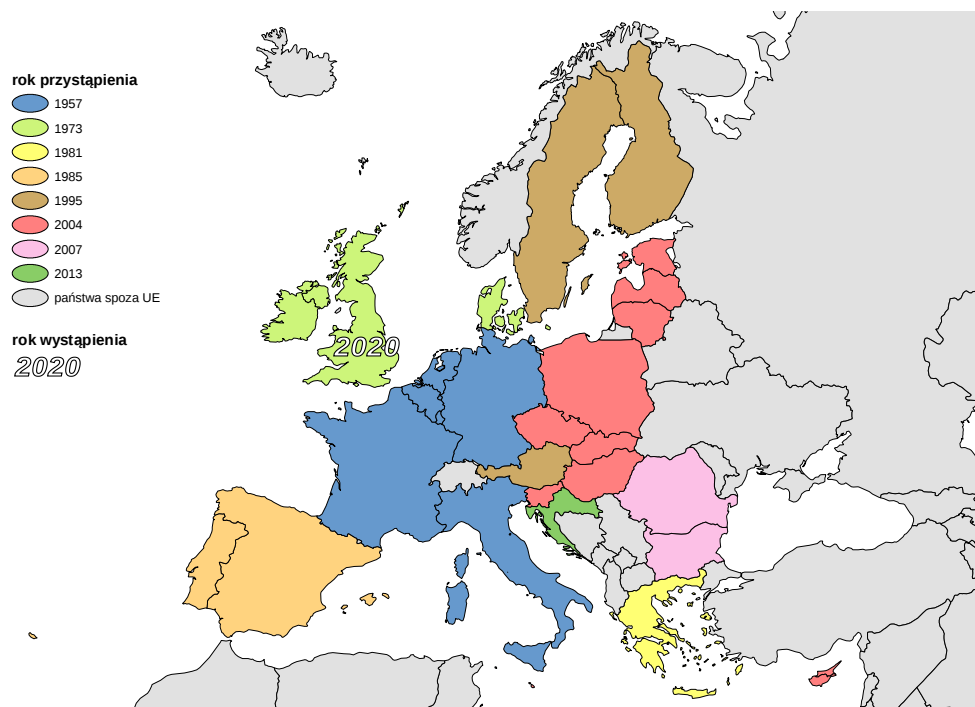
zniszczenia ekonomiczne, które były wynikiem obu wojen światowych, stanowiły czynnik uświadamiający mieszkańcom Europy potrzebę odbudowy gospodarki na zasadach wzajemnego poszanowania i współpracy. Głównym celem integracji miało być porozumienie dwóch dawnych wrogów – Francji i Niemiec, jednak uzależnienie części krajów od ZSRR spowodowało podzielenie Europy na dwie części. Europa Zachodnia mogła dzięki temu wsparciu szybciej się rozwinąć, a kraje będące pod wpływem Związku Radzieckiego zmuszone były odmówić pomocy finansowej.

2.1. Etapy pogłębiania i rozszerzania integracji europejskiej

Pogłębianie integracji europejskiej

Rozszerzanie i zawężanie integracji europejskiej

Obecnie (według stanu na grudzień 2020 r.), po opuszczeniu Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię, czyli od 1 lutego 2020 r., organizacja ta liczy 27 członków. Istnieje jeszcze dziewięć regionów krajów Wspólnoty, które stanowią jej integralną część i w których prawo unijne zostało wdrożone niemal w całości z jedynie nikłymi wyjątkami. Do regionów tych należą: Azory i Madera (wyspy portugalskie), Wyspy Kanaryjskie (archipelag hiszpański), a także sześć francuskich departamentów zamorskich: Gujana Francuska, Gwadelupa, Majotta, Martynika, Reunion, Saint-Martin.

Daty przystąpienia i wystąpienia państw z Unii Europejskiej

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

Warto wspomnieć, że w 1990 r. doszło do zjednoczenia Niemiec, zatem do obszaru Wspólnoty dołączyła NRD.

Polecenie 2

Wyjaśnij, co – w kontekście rozszerzania integracji europejskiej – oznaczało tzw. „otwarcie na Północ” i „otwarcie na Południe”.

2.2. Zakres kompetencji instytucji UE

Strukturę Unii Europejskiej określono w traktatach: Traktacie o Unii Europejskiej oraz [Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej](#). W ramach UE działają cztery główne instytucje:

- kierunki polityki UE ustala **Rada Europejska** (nie należy mylić z Radą Europy będącą odrębną organizacją międzynarodową), w skład której wchodzi przywódcy Unii i państw członkowskich;
- wybierani w bezpośrednich wyborach europosłowie reprezentują obywateli państw członkowskich na posiedzeniach **Parlamentu Europejskiego**;
- interesy całej UE chroni **Komisja Europejska** – jej członków wyznaczają rządy krajów członkowskich;
- rządy państw UE bronią interesów krajowych w **Radzie Unii Europejskiej**.

	Rada Europejska	Parlament Europejski	Komisja
Skład	szefowie państw i rządów krajów UE, przewodniczący Rady Europejskiej, przewodniczący Komisji Europejskiej	705 posłów (liczba posłów z każdego kraju jest proporcjonalna do jego liczby ludności)	przewod komisarz z każdeg
Siedziba	Bruksela (Belgia)	Strasburg (Francja), Bruksela (Belgia), Luksemburg	Bruksela

	Rada Europejska	Parlament Europejski	Komisja
	Parlamentu Europejskiego, kandydata na przewodniczącego Komisji Europejskiej – mianuje zatwierdzony przez Parlament Europejski skład Komisji – wybiera prezesa, wiceprezesa i członków Zarządu Europejskiego Banku Centralnego międzynarodowe: – udziela wskazówek w sprawie tworzenia wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, biorąc pod uwagę strategiczne interesy Unii, w tym sprawy mające wpływ na kwestie polityczno-obronne – koordynuje politykę zagraniczną państw członkowskich – zajmuje stanowisko wobec najważniejszych problemów światowych – określa wytyczne co do negocjacji z państwem kandydującym do UE	– może uchwalić „wotum nieufności”, zmuszając Komisję do dymisji – udziela absolutorium z wykonania budżetu, tzn. zatwierdza prawidłowe wykonanie budżetu – rozpatruje petycje od obywateli oraz powołuje komisje śledcze – kieruje zapytania do Komisji i Rady – monitoruje wybory finansowo-budżetowe: – określa priorytety dla wydatków UE – ustanawia roczny budżet UE – zatwierdza długoterminowy budżet UE, tzw. wieloletnie ramy finansowe	przez Państwa Członkowskie – nadzor wydawar finansow okiem Eu Trybunał międzynarodowe: – występn państw i organizacj międzynarodyn w szczegł w kwesti polityki i humanitarnych – negocjacji międzyn UE

Ważną rolę w strukturach UE odgrywają jeszcze trzy pozostałe instytucje:

- **Trybunał Sprawiedliwości** z siedzibą w Luksemburgu stoi na straży stosowania prawa europejskiego – jest organem sadowym; rozpatruje skargi, kontroluje zgodność

unijnych aktów prawnych z traktatami, interpretuje prawo wspólnotowe czy wydaje opinie w sprawie umów międzynarodowych;

- **Trybunał Obrachunkowy** kontroluje finansowanie działań organizacji;
- **Europejski Bank Centralny** odpowiada za europejską politykę pieniężną.

3. Problemy funkcjonowania UE

Polecenie 3

Zastanów się i zapisz, czy opisane wyżej organy UE zawsze działają w zakresie swoich kompetencji.

3.1. „Europa dwóch prędkości” czy „Europa państw narodowych”?

W ostatnim czasie obserwuje się szczególnie napięcia między wschodnią i zachodnią częścią UE. W związku z tym pojawiły się dwie koncepcje, które opisano niżej.

Idea „Europy dwóch (wielu) prędkości”	Państwa chcące dalszego zacieśniania współpracy mogą to robić swobodnie, bez krajów temu przeciwnych, grożących wetem czy wystąpieniem z UE. Jej zwolennicy przyznają, że dalsze pogłębienie integracji – docelowo do unii politycznej – powinno odbywać się na bazie strefy euro. U jej podstaw leży również opinia, że jedność UE nie oznacza jej jednolitości. Niektórzy obawiają się jednak, że taka wizja UE oznacza, że najważniejsze decyzje dotyczące jej funkcjonowania będą podejmowane przez państwa należące do „jądra” strefy euro (m.in. do Niemiec i Francji). W konsekwencji dojdzie ich zdaniem do marginalizacji państw Europy Środkowej (w tym Polski), Skandynawii, a nawet krajów południa Eurolandu.
Idea „Europy państw narodowych”	Alternatywa dla powyższej koncepcji. Zgodnie z nią należy spowolnić integrację europejską i poszerzyć kompetencje władz krajowych.

3.2. Polycrisis i brak jedności w UE

W obliczu tzw. **polycrisis**, który od 2008 r. (od globalnego kryzysu finansowego) utrudnia funkcjonowanie UE, pojawił się wyraźny rozdźwięk między państwami członkowskimi m.in.

w kwestii polityki migracyjnej, a więc zasad przyjmowania i integracji migrantów w społeczeństwie oraz wspólnej polityki pomocowej dla zadłużonych krajów.

Kryzys zadłużenia w strefie euro (2009–2015)

Był on następstwem: kryzysu finansowego (zapoczątkowanego w USA), niedoskonałości strukturalnej wspólnoty walutowej euro oraz polityki budżetowej, kredytowej i mieszkaniowej władz i obywateli niektórych państw członkowskich. Problemy finansowe dotknęły zwłaszcza **państwa Morza Śródziemnego** (Grecja, Hiszpania, Portugalia i Włochy). Krajom w tarapatkach przekazano z budżetu UE wielomiliardowe pakiety pomocowe. Nie było jednak w tym względzie poparcia wszystkich państw wspólnoty.

Skutki zadłużenia:

- narodowe władze podwyższały lub ustalały nowe podatki,
- władze wprowadzały również oszczędności poprzez zamrażanie świadczeń socjalnych, cięcia w wynagrodzeniach w sektorze publicznym i emeryturach czy redukcje etatów,
- wiele osób straciło pracę,
- polaryzacja społeczna, czyli głębokie rozwarstwienie społeczeństwa wyrażające się powstawaniem przeciwstawnych biegunów społecznych,
- niezadowolenie obywatelskie.

Później polityka państw przyczyniła się do redukcji nierówności dochodowych, jednak nie wszędzie proces ten miał tę samą skuteczność.

Kryzys migracyjny – uchodźczy (od 2015)

Wzrosła wówczas znacząco liczba migrantów przybywających do Europy przez Morze Śródziemne i południowo-wschodnią część kontynentu w celu uzyskania azylu, a więc przyznania statusu uchodźcy. Wówczas złożono rekordową liczbę 1,3 miliona wniosków azylowych. Powodem wygenerowania dużego strumienia cudzoziemców były m.in. konflikty zbrojne w Afryce Północnej i Azji Południowo-Zachodniej (uchodźcy w Europie pochodzili głównie z Syrii, Afganistanu, Iraku czy Erytrei). W reakcji na to wyzwanie, Unia Europejska wprowadziła strategię dążącą do ograniczenia/zatrzymania napływu migrantów poprzez:

- zwiększenie finansowania na patrolowanie Morza Śródziemnego;
- opracowywanie planów walki z przemytem ludzi;
- zaproponowanie nowego systemu kwot w celu **relokacji** wśród krajów europejskich osób ubiegających się o azyl, jak i w celu przemieszczenia osób, które zostały oficjalnie uznane za uchodźców.

Liczba uchodźców w krajach UE

Źródło: Bank Światowy.

Kraje o największej liczbie uchodźców (wg udzielonego azylu) w UE oraz w Polsce w 2019 r.

Źródło: Bank Światowy.

W 2015 r. najpopularniejszy dla migrantów i uchodźców w drodze do Europy był szlak zachodniobałkański, wiodący przez Turcję, Morze Egejskie, Grecję, Macedonię Północną i Serbię aż po Węgry. Po tym jak granica węgiersko-serbska została zamknięta we wrześniu 2015 r., droga uległa zmianie, prowadząc z Serbii do Chorwacji. Organizacje pozarządowe uznały zamykanie granic za przejaw odradzania się nacjonalizmu i wieszczyły koniec „społeczeństwa otwartego” UE.

Skutki:

- straty ludnościowe (tylko w 2015 r. blisko 4 tys. migrantów zginęło na Morzu Śródziemnym),
- brak jednomyślności i solidarności UE oraz nieumiejętność radzenia sobie z sytuacją kryzysową,
- obniżenie bezpieczeństwa państw przyjmujących (wzrost ryzyka terroryzmu),
- nastroje antyimigracyjne,
- zwrócenie uwagi na skalę przyszłych migracji (wywołanych np. zmianami klimatu).

Uchodźcy z Syrii i Iraku przemierzający Morze Śródziemne

Źródło: Ggia, CC BY-SA 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>, dostępny w internecie: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=45246844>.

W związku z przyspieszonym napływem uchodźców oraz imigrantów nieudokumentowanych, rządy krajów UE zaczęły budować tzw. „**fortecę Europy**” poprzez:

- nakładanie sankcji na przewoźników transportujących osoby bez wymaganych dokumentów (to dlatego wiele osób decyduje się na niebezpieczną podróż przez Morze Śródziemne);
- wdrażanie „polityki odsyłania” i sporządzenie listy tak zwanych „krajów bezpiecznych” (takie działanie nie dawało gwarancji uchodźcom, czy ich aplikacja zostanie w tym kraju faktycznie rozpatrzona);
- zaostrzanie interpretacji zapisów Konwencji genewskiej i Protokołu nowojorskiego (rzadziej przyznaje się status uchodźcy, a częściej inny rodzaj ochrony międzynarodowej, gwarantujący zazwyczaj mniej praw);
- ograniczanie praw przysługujących osobom posiadającym już status uchodźcy lub inną formę ochrony międzynarodowej (skutkuje to utrudnieniami w dostępie do rynku pracy i poboru świadczeń socjalnych).

Europa nie jest już przychylna imigracji spoza Europy, jednocześnie silnie promuje mobilność wewnątrz Unii Europejskiej.

Ciekawostka

Ważnym pozaeuropejskim problemem migracyjno-uchodźczym jest **eksodus Wenezuelczyków**. Według danych z 5 sierpnia 2020 r. poza granicami kraju przebywało blisko 5,2 mln Wenezuelczyków. Był to efekt największego w historii Ameryki Południowej eksodusu, który nasilił się w 2016 r. Przyczynami tego problemu w kraju była rosnąca przemoc, brak bezpieczeństwa, żywności i leków oraz zapaść w usługach medycznych. Większość emigrantów kierowała się do krajów ościennych (głównie do Kolumbii). Kryzys humanitarny dotknął zarówno Wenezuelę, jak i państwa imigracyjne. Problemy emigrantów z Wenezueli dotyczyły nie tylko trudności w zapewnieniu podstawowych potrzeb egzystencjalnych, ale także wiązały się z legalizacją przekraczania granicy i pobytu poza ojczystym krajem. Wiele państw Ameryki Południowej oferowało różnego rodzaju wizy (w tym turystyczne) i pozwolenia na pobyt, które miały jednak termin ważności trwający maksymalnie 2 lata. Takie działania administracyjne sugerują, że władze dążyły do tego, aby pobyt imigrantów z Wenezueli był jak najkrótszy. To sprawiło, że Wenezuelczycy na obczyźnie żyli w zawieszeniu, strachu, niepewności i bezradności. Często nie mogli znaleźć stałej pracy, gdyż pracodawcy nie chcieli zatrudnić osoby, której termin legalności pobytu może wkrótce wygasnąć. W związku z tym imigranci decydowali się na pracę w szarej strefie, głównie w handlu ulicznym. Wiedząc o braku perspektyw, imigranci tracili wiarę w sens doskonalenia zawodowego i kształcenia swoich dzieci. W odpowiedzi na coraz większe obciążenie gospodarcze wywołane napływem imigrantów, od 2018 r. wiele państw Ameryki Łacińskiej zaczęło zwiększać restrykcje graniczne dla Wenezuelczyków. Pomoc międzynarodowa udzielana wenezuelskim uchodźcom i migrantom, krajom ich goszczącym, jak i Wenezueli, jest

dalece niewystarczająca. Międzynarodowe organizacje wystosowały apel o utworzenie w 2020 r. funduszu o wartości 1,35 mld USD na rzecz pomocy humanitarnej i na długoterminowe działania sprzyjające społecznej i ekonomicznej integracji Wenezuelczyków. Społeczność międzynarodowa w dużej mierze ignoruje problemy związane z eksodusem Wenezuelczyków, nazywając je kryzysem regionalnym, a nie globalnym.

Koronakryzys (od 2020)

W 2020 r. państwa Unii Europejskiej dotknęła epidemia SARS-CoV-2, która wywołała największą od czasów II wojny światowej recesję gospodarczą w regionie. Jednym z najbardziej dotkniętych krajów były Włochy i Hiszpania. Aby przeciwdziałać skutkom „koronakryzysu”, UE utworzyła ogromny fundusz odbudowy. Nie było jednak jednomyślności na temat kształtu tego funduszu. Kraje członkowskie nie były w tej sprawie jednomyślne. Te z najwyższym PKB per capita chciały obniżenia początkowej kwoty kapitałowej (500 mld EUR). Nie zgadzały się również na „uspołecznienie” długu; optowały za funduszem w formie tanich pożyczek, a nie bezzwrotnej pomocy. Obawiały się, że spadnie na nie ciężar wyciągania z kryzysu państw, które gorzej poradziły sobie z epidemią.

3.2. Brexit

Brexit to proces opuszczania przez Wielką Brytanię struktur Unii Europejskiej. W dniu 23 czerwca 2016 r. odbyło się w tym kraju referendum, w którym głosowało 72,2% uprawnionych, spośród których 51,89% opowiedziało się za wyjściem kraju z UE. Było to pierwsze w historii cofnięcie integracji europejskiej (do tej pory następowało systematyczne przyjmowanie nowych członków).

Główne przyczyny Brexitu:

- sprzeciw wobec dalszej integracji europejskiej,
- chęć przeprowadzenia reformy funkcjonowania UE,
- niezadowolenie z reakcji Brukseli na kryzys migracyjny,
- niewielkie przywiązanie do wspólnoty europejskiej.

Należy jednak pamiętać, że pomimo tego Wielka Brytania wniosła duży wkład w integrację europejską (m.in. przyczyniła się do stworzenia wspólnego rynku i liberalizacji handlu).

Przebieg Brexitu

Brexit okazał się niełatwy w realizacji – datę ostatecznego wyjścia z UE przesuwano kilkakrotnie na wniosek Brytyjczyków. W grę wchodził **twardy brexit**, czyli wystąpienie ze wszystkich aspektów Unii Europejskiej albo **miękki brexit** – wyjście z UE nieoznaczające

opuszczenia wspólnego rynku i unii celnej. Ostatecznie Wielka Brytania opuściła Unię Europejską 31 stycznia 2020 r. Do końca 2020 r. przewidziano okres przejściowy, w czasie którego ustalano zasady przyszłej wymiany handlowej. Okres ten może zostać przedłużony o rok lub dwa. Na jego zakończenie możliwe są trzy rozwiązania: zawarcie porozumienia, brak porozumienia i przedłużenie negocjacji.

Skutki Brexitu

Na chwilę obecną skutki te są trudne do oceny, gdyż nie wiadomo do końca, jak będzie wyglądało porozumienie w tej sprawie. Stał się on „pożywką” dla partii eurosceptycznych, które zagroziły na forum organów unijnych exitem (wyjściem) innym państw (np. Grexit, Polesxit), jeśli ich interesy nie będą respektowane.

3.3. Kryzys wartości demokratycznych

Od 2008 r. systematycznie spada jakość demokracji w UE, zwłaszcza wśród członków tzw. nowej Unii (UE10+2+1); wyjątkiem są tylko kraje bałtyckie. Tworzone tam od 1989 r. – od czasu upadku komunizmu – niezależne instytucje demokratyczne, takie jak sądy i media, przeżywają regres. Niemniej masowe protesty – takie jak na Węgrzech w 2018 r. – świadczą o tym, że duża część społeczeństwa obywatelskiego nie zaakceptuje powrotu do autorytaryzmu.

3.4. Eurosceptycyzm

Eurosceptyk to człowiek krytycznie zapatrujący się na funkcjonowanie Wspólnoty Europejskiej. Przykładowo nie chce on większej integracji krajów w ramach tej instytucji czy powiększenia jej o nowe państwa. Taka osoba prawdopodobnie neguje działania niektórych organów unijnych (na przykład Komisji Europejskiej). Może też wyrażać sprzeciw wobec wybranych aspektów polityki Wspólnoty, takich jak choćby głęboka integracja polityczna. Eurosceptyk może też kontestować pewne mechanizmy i programy, takie jak Wspólna Polityka Rolna. Eurosceptyczne są zazwyczaj skrajne partie polityczne (zarówno lewicowe, jak i prawicowe). Polski polityk-eurosceptyk wypowiedziałby się tak: „Polska jest bezpieczna dzięki przynależności do wspólnoty europejskiej, jednak członkostwo w Unii Europejskiej nie równa się zgadzaniu na każdy jej warunek”. Do nasilenia się tych postaw przyczyniają się m.in. wyżej omówione kryzysy i problemy z nich wynikające.

3.5. Starzenie się społeczeństwa europejskiego

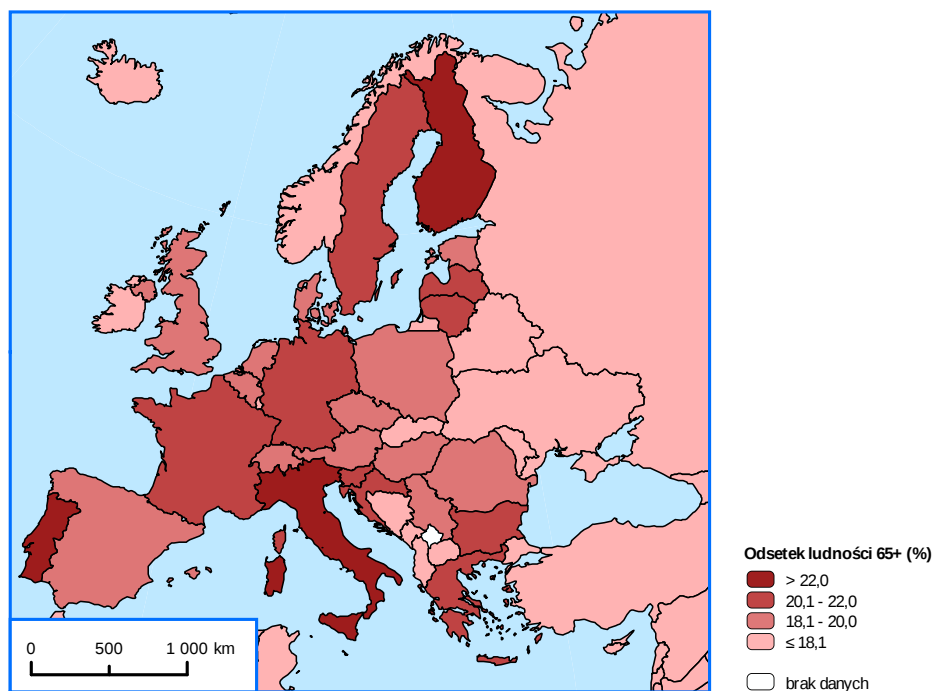
Starzenie się społeczeństwa to proces demograficzny obejmujący wzrost udziału osób starszych w społeczeństwie. Przez osoby starsze należy rozumieć osoby w wieku

poprodukcyjnym, czyli kobiety w wieku 60 lat i więcej oraz mężczyźni w wieku przynajmniej 65 lat (taki przedział wiekowy można wyróżnić w Polsce).

W 2019 r. w ludzie w wieku 65 lat i więcej stanowili ok. 20% populacji. Najwyższymi wartościami tego wskaźnika odznaczają się niektóre państwa Europy Południowej (np. Portugalia, Włochy, Grecja), ale również Finlandia. Natomiast najniższymi wartościami odznaczają się kraje Europy Wschodniej (np. Ukraina i Rosja) o dużych wartościach współczynnika zgonów oraz kraje Europy Zachodniej i Północnej (np. Irlandia, Islandia, Norwegia) o dużym współczynniku urodzeń i dodatnim saldzie migracji.

Udział ludności w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności w wybranych krajach w 2019 r.

Źródło: Bank Światowy.

Odsetek ludności w wieku 65 lat i więcej (%) w 2019 r.

Źródło: Bank Światowy.

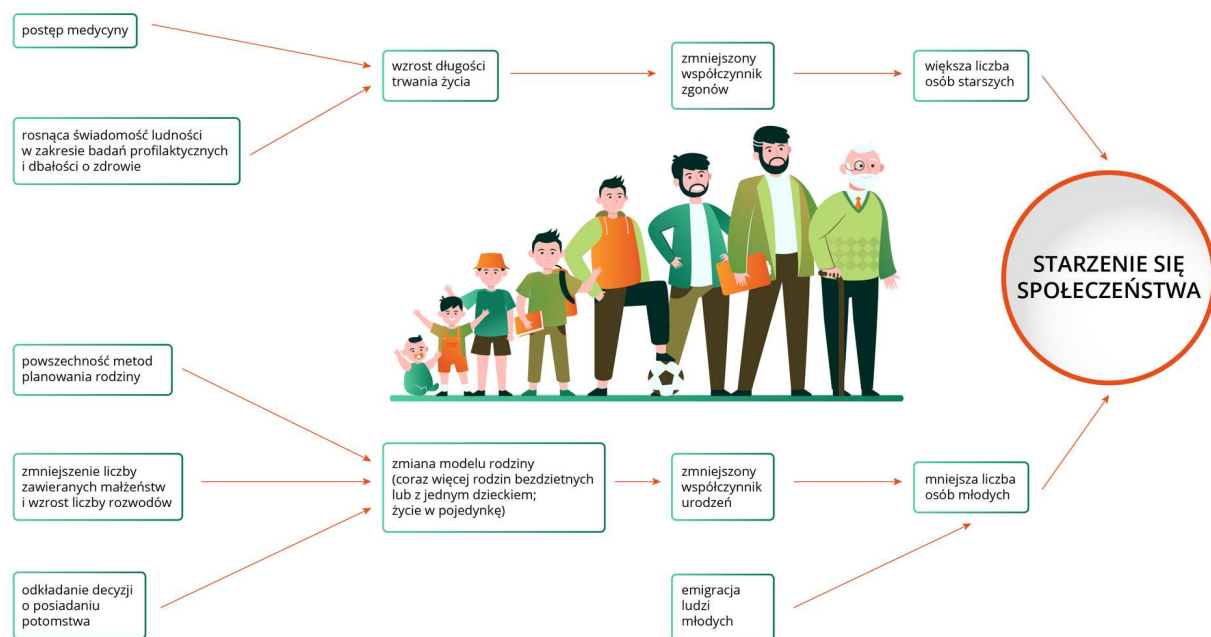
Zmiany odsetka ludności w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności w wybranych krajach na tle Unii Europejskiej

Źródło: Bank Światowy.

Odsetek ten z roku na rok wzrasta. Demografowie przewidują, że będzie on wzrastać na całym świecie, lecz najmniejsze tempo będzie odnotowywane w Afryce.

Przyczyny

Przyczyny starzenia się społeczeństwa można przedstawić za pomocą poniższego przykładowego ciągu.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Bezpośrednią konsekwencją starzenia się społeczeństwa jest zmiana struktury wieku ludności i w przyszłości wzrost wskaźnika **obciążenia demograficznego** (kiedy mało liczna grupa osób w wieku przedprodukcyjnym przejdzie do grupy ludności w wieku produkcyjnym). Wówczas mało liczna grupa osób w wieku produkcyjnym będzie musiała utrzymać osoby w wieku nieprodukcyjnym (osoby w wieku przed- i poprodukcyjnym łącznie). Jednym z rozwiązań tego problemu jest przesunięcie wieku emerytalnego, tak aby uprawnienia emerytalne nabywane były w wieku późniejszym. W ten sposób więcej osób zaliczonych zostaje do grupy w wieku produkcyjnym.

W konsekwencji pogłębiający się proces starzenia się społeczeństwa skutkuje spadkiem liczby ludności.

Konsekwencje starzenia się społeczeństwa

konsekwencje społeczne	konsekwencje gospodarcze	konsekwencje przestrzenne
------------------------	--------------------------	---------------------------

konsekwencje społeczne	konsekwencje gospodarcze	konsekwencje przestrzenne
– wykluczenie społeczne osób starszych – możliwe konflikty społeczne – konkurencja o zasoby publiczne	– niedobór siły roboczej na rynku pracy – spowolnienie rozwoju gospodarczego – konieczność dostosowania służby zdrowia (kształcenie lekarzy geriatrów) – większe zapotrzebowanie na opiekę w postaci domów spokojnej starości czy domów dziennego pobytu, a także na zawody specjalizujące się w opiece nad ludźmi starszymi – konkurencja o zasoby publiczne, w tym finansowe – zmiany w systemie edukacji	– konieczność dostosowania przestrzeni do potrzeb osób starszych (np. windy) – powstawanie w przestrzeni miejsc dla osób starszych

Przeciwdziałanie negatywnym konsekwencjom

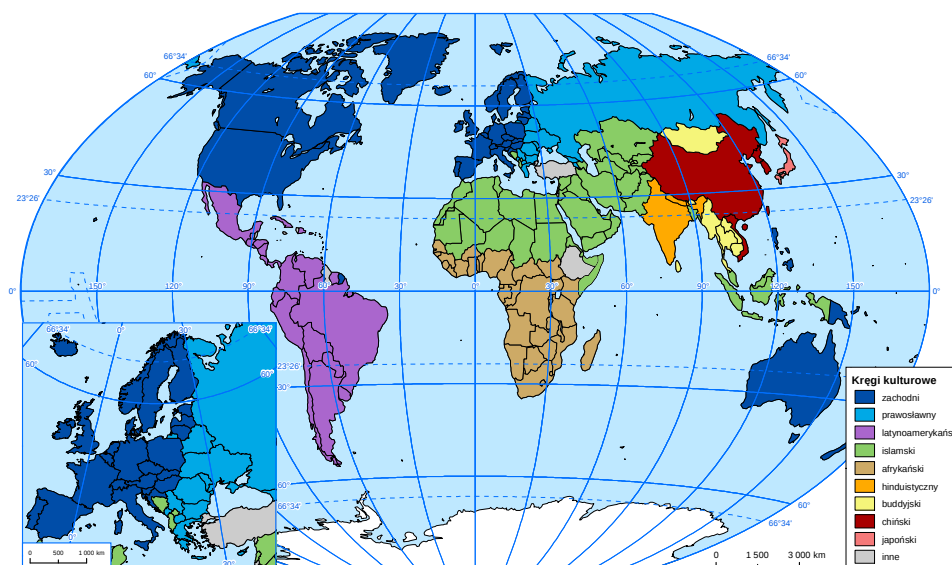
Do głównych sposobów przeciwdziałania negatywnym skutkom starzenia się społeczeństwa zalicza się:

- **politykę pronatalistyczną (prorodzinną)**, mającą na celu zwiększenie odsetka osób młodych, a w konsekwencji zmniejszenia się odsetka osób starszych, która prowadzona jest m.in. w takich krajach jak Polska, Francja, Szwecja, Niemcy, Norwegia, Dania:
 - zasiłek po urodzeniu dziecka,
 - pomoc finansowa na każde drugie i kolejne dziecko, a także na pierwsze (po spełnieniu wymogów dochodowych),
 - ulgi podatkowe,
 - zniżki w instytucjach kultury,
 - ochrona miejsca pracy kobiety w ciąży i po jej powrocie do pracy,
 - dzielony urlop rodzicielski,
 - dostęp do żłobków i przedszkoli,
 - opłacanie staży dla młodych chcących uczyć się i pracować w danym państwie.
- **podwyższanie wieku emerytalnego**, mające na celu zwiększenie odsetka osób w wieku produkcyjnym (z uwagi na większą długość życia osoby starsze w wieku 60–65 lat są często jeszcze bardzo sprawne),
- **dostosowywanie sfery społecznej, gospodarki i przestrzeni** np. tworzenie uniwersytetów trzeciego wieku, kształcenie lekarzy geriatrów, tworzenie nowych

miejsc w domach opieki itp.

3.6. Cywilizacja zachodnia a cywilizacja islamu – relacje

Na świecie istnieją różne **kręgi kulturowe**. W kontekście Europy, która należy do **kręgu zachodniego** (cywilizacji zachodniej), istotne są jej relacje z kręgiem islamskim (cywilizacją islamu).

Kręgi kulturowe na świecie

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

Cywilizacja zachodnia (krąg zachodni)	Cywilizacja islamu (krąg islamski)
• fundamentem jest religia chrześcijańska (katolicyzm i protestantyzm), która ma wpływ nawet na osoby niewierzące • dominacja języków indoeuropejskich • bazuje na dorobku cywilizacji greckiej i rzymskiej • duża wolność jednostek • równouprawnienie kobiet w stosunku do mężczyzn • swoboda wyrażania poglądów i opinii • rządy prawa i demokracja • poszanowanie godności człowieka • dążenie do sukcesu i gromadzenie dóbr, nastawienie na konsumpcję	• fundamentem jest islam, który kształtuje państwowość • dominacja języka arabskiego • powszechna i legalna poligamia • mniejsza rola kobiet w stosunku do mężczyzn (bezwzględne posłuszeństwo mężom, zakrywanie ciała, ograniczone kontakty

• podlega ciągłym zmianom Cywilizacja zachodnia (krąg zachodni)	Cywilizacja islamu (krąg islamski)
• otwartość na cudze osiągnięcia naukowe i techniczne • promowanie własnych osiągnięć kulturalnych (w dziedzinie muzyki, malarstwa itd.) • osiąganie zadowolenia z pracy zawodowej • tolerancja w stosunku do innych kultur • wpływ na inne kręgi kulturowe Krąg ten można podzielić na część: zachodnioeuropejską, angloamerykańską oraz australijską. Pierwsza z nich wywarła bardzo duży wpływ na rozwój społeczny, gospodarczy i techniczny świata dzięki kulturze, nauce, gospodarce i demokracji. To w Europie rozpoczęła się na przykład rewolucja przemysłowa. Natomiast amerykańska część regionu zachodniego jest stworzona przez Europejczyków, kształtowana następnie przez Afrykańczyków, Azjatów i Latynosów. W związku z tym odznacza się wielokulturowością. Ekspansywność tej części kręgu zachodniego wyraża się m.in. w rozpowszechnieniu na całym świecie amerykańskich sieci restauracji, kin czy świąt. Ostatnia z nich charakteryzuje się tym, że rdzenni mieszkańcy odznaczają się dużym przywiązaniem do ziemi i odmiennym postrzeganiem pojęcia własności prywatnej. Natomiast w pacyficznej części Australii i Oceanii obowiązuje znaczne przywiązanie do obrzędów i tradycji.	z obcymi ludźmi, niższy poziom wykształcenia, opieka nad rodziną, mała aktywność zawodowa, podział przestrzeni na męskie i damskie) • twarde zasady moralne i uczestnictwo w praktykach religijnych podczas życia codziennego • siła jest podstawą organizacji społecznej, nawet jeśli wiąże się z przemocą • szacunek i opieka nad ludźmi starszymi • brak zjawiska alkoholizmu (zakaz spożywania alkoholu) • zakaz spożywania wieprzowiny • zakaz lichwy ogranicza funkcjonowanie banków • turystów obowiązują zasady dostosowane do islamu (kobietom nie wolno nosić skąpych ubrań, istnieje zakaz spożywania alkoholu poza hotelem czy nawiązywania rozmów z kobietami) • fundamentalisci islamscy są zagrożeniem dla kultury zachodniej, ponieważ uważają ją za niemoralną, którą

Cywilizacja zachodnia (krąg zachodni)	Cywilizacja islamu (krąg islamski)
	cehuje rozwiązość seksualna, nadmierna konsumpcja, materializm, relatywizm moralny, świeckość państwa czy rozszerzanie się homoseksualizmu; odrzucają oni tolerancję religijną i nawołują do świętej wojny (dżihadu), uważając, że ich religia jest jedyną prawdziwą; należy jednak mieć na uwadze, że islam w gruncie rzeczy jest religią pokojową, a fundamentalisci islamscy stanowią niewielki odsetek

Do **głównych czynników** w kształtowaniu relacji między tymi cywilizacjami należy zaliczyć:

- przekonanie Europejczyków o niezdolności cywilizacji islamskiej do zmiany i jej braku tolerancji względem zachodniego świata judeochrześcijańskiego,
- postrzeganie przez świat islamu obecnych konfliktów poprzez odwołanie do średniowiecza, podczas którego chrześcijańska Europa walczyła z muzułmanami,
- przeszłość kolonialna – polityczne podporządkowanie i uzależnienie kulturowe świata islamu przez Europejczyków.

Istotnymi problemami w relacji obu tych cywilizacji są:

- brak asymilacji imigrantów muzułmańskich w krajach europejskich,
- wzrost roli islamu w krajach o dużym ich odsetku – muzułmanie ściśle przestrzegają swoich zasad religijnych, a niektórzy Europejczycy coraz częściej przejmują od nich praktyki związane z tą religią, uważając, że muzułmanie traktują poważniej swoje zasady religijne niż chrześcijanie,
- terroryzm ze strony fundamentalistów muzułmańskich.

Profesor Samuel Huntington ogłosił teorię o „**zderzeniu cywilizacji**”. Określił ją jako konflikt między cywilizacją zachodnią i fundamentalizmem cywilizacji islamskiej. Znane są również

teorie, według których skutkiem zróżnicowania kulturowego nie musi być konflikt, lecz wzajemne ubogacenie, pod warunkiem poznania i zrozumienia różnych kultur, akceptacji różnic i prowadzenia dialogu.

3.7. Terroryzm

Pojęcie

Terroryzm to działanie o charakterze przestępczym, skierowane przeciwko całym państwom, w celu wzbudzenia stanu strachu, lęku w społeczeństwie i w konsekwencji osiągnięcia określonego celu politycznego, społecznego czy religijnego. Józef Fiszer definiuje go jako „uciekanie się przez różne organizacje polityczno-społeczne, religijne i międzynarodowe do stosowania przemocy, wywoływania strachu i nienawiści”. Sam termin „terroryzm” pochodzi od łacińskiego *terror, terroris*, co oznacza przerażenie i strach. Działania o charakterze terrorystycznym znane są od wieków, jednak to w XX wieku przybrały na sile i intensywności. Przyczyniła się do tego przede wszystkim zmieniająca się sytuacja geopolityczna, wzrost przepływu informacji oraz dostęp do coraz nowszych technologii.

Głównymi metodami działania terrorystów są:

- zamachy bombowe (również samobójcze),
- porwania samolotów,
- przetrzymywanie zakładników,
- morderstwa ważnych osób.

W historii odnotowano wiele przykładów terroryzmu. Miały one różne przyczyny, podłoże oraz cel. Akty terroryzmu mogą być związane z chęcią narzucenia innym danej religii albo być związane z ruchami niepodległościowymi czy wyzwolenческими. Poniżej przedstawiono wybrane ataki o charakterze terrorystycznym mające miejsce w XX i XXI wieku.

Wspólna definicja prawna Unii Europejskiej dotycząca przestępstw terrorystycznych została określona w Decyzji ramowej Rady 2002/475/WSiSW. Są to akty popełniane w celu:

- poważnego zastraszenia ludności,
- bezprawnego zmuszenia rządu lub organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonego działania,
- poważnej destabilizacji lub zniszczenia podstawowych politycznych, konstytucyjnych, gospodarczych lub społecznych struktur kraju lub organizacji międzynarodowej.

Zgodnie z Global Terrorism Database, w 2019 r. najwięcej spośród 8,5 tys. aktów terrorystycznych na świecie dokonano w Afganistanie (1,8 tys.). Od 2014 r. skala globalnego terroryzmu zmniejszyła się o połowę, uwzględniając zarówno liczbę zamachów, jak i liczbę

ofiar. Pozytywne zmiany w stosunku do lat poprzednich zaobserwowano m.in. w państwach Europy Zachodniej i w Iraku. Pomimo tych korzystnych przemian, jest to ciągle jeden z najważniejszych problemów zagrażających bezpieczeństwu świata. Niepokoi zwłaszcza natężenie ataków terrorystycznych w wielu krajach Afryki Subsaharyjskiej (Kamerun, Czaad, Niger). Największy zasięg oddziaływania wciąż ma Państwo Islamskie, które bezpośrednio bądź za pomocą grup powiązanych i „samotnych wilków” przeprowadziło blisko 500 zamachów w 31 państwach.

Rano 11 września 2001 roku doszło do największego aktu terroryzmu w dziejach. Przeprowadzono wówczas serię czterech ataków na terytorium Stanów Zjednoczonych za pomocą uprowadzonych samolotów pasażerskich. Do zamachów przyznała się Al-Kaida. Przed zamachami Osama bin Laden ogłosił rozpoczęcie zbrojnego dżihadu przeciwko Amerykanom i wezwał do zabijania ich oraz ich sojuszników w celu uwolnienia muzułmańskich ziem. W swojej deklaracji oskarżał Amerykanów m.in. o kradzież zasobów naturalnych świata islamu, okupację Półwyspu Arabskiego (wojskowe bazy w Arabii Saudyjskiej), zbezczeszczenie najświętszych miast islamu (Mekka i Medyna są pod kontrolą saudyjskiego reżimu będącego w sojuszu ze Stanami Zjednoczonymi) oraz wspieranie rządów realizujących amerykańskie interesy na Bliskim Wschodzie (m.in. Izraela).

Źródło: M. Foran, CC BY 2.0, <https://creativecommons.org/licenses/by/2.0>, dostępny w internecie: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=11785530>.

Ciekawostka

Cyberterroryzm to terroryzm przeprowadzany z użyciem technologii informacyjnych, teleinformatycznych i telekomunikacyjnych.

Rodzaje terroryzmu

Przyczyny terroryzmu

Organizacje terrorystyczne mogą mieć podłoże faszystowskie, komunistyczne, separatystyczne, mogą stanowić związki fundamentalistów religijnych czy mniejszości etnicznych.

Ataki terrorystyczne w Europie Zachodniej

Al-Kaida i Państwo Islamskie zrodziły się na gruncie **fundamentu islamskiego**, który uznaje wyższość zasad islamu nad innymi religiami. Celem ataków tych organizacji są państwa zachodnie (Europa i USA), uznawane za główne źródło wszelkiego zła. Zamachy terrorystyczne mają miejsce głównie w rejonach, gdzie przebywa dużo osób, np. w zatłoczonych miastach czy kurortach. Ich ofiarami są najczęściej przypadkowi ludzie.

nazwa organizacji	kraj	aktywność	cel
ETA (Eskadi Ta Askatasuna)	Hiszpania	1959-2018	walka o niepodległość Basków
IRA (Irish Republican Army)	Irlandia	1916-2005	walka o niepodległość Irlandii i późniejsze włączenie Irlandii Północnej do kraju
Al-Kaida	świat	od 1988	walka przeciwko ZSRR w Afganistanie, później zminimalizowanie wpływu zachodniego świata (USA i Europy Zachodniej) w krajach muzułmańskich
Państwo Islamskie	Irak, Syria	od 2006	wprowadzenie szariatu we wszystkich państwach muzułmańskich

W ostatnich latach ataki terrorystyczne wywołane w wyniku świętej wojny islamu z państwami zachodnimi miały miejsce m.in.:

- w Madrycie (2004 r.)
- w Londynie (2005 r.)
- w Paryżu i Saint-Denis (2015 r.)
- w Brukseli (2016 r.)
- w Nicei (2016 r.)
- w Barcelonie (2017 r.)
- w Londynie (2017 r.)

Skutki terroryzmu

Słownik

krąg kulturowy

wspólnota ludzi mających wspólny system wartości i posługująca się takim samym lub podobnym językiem

prezydencja Rady Unii Europejskiej

okres, w którym dane państwo członkowskie przewodniczy posiedzeniom Rady Unii Europejskiej; reprezentuje także Radę na arenie międzynarodowej

relokacja uchodźców

mechanizm unijny pozwalający na rozmieszczenie w krajach UE uchodźców, którzy dotarli z Afryki Północnej i Azji Południowo-Zachodniej do Europy (głównie w 2015 r.); powstał po to, aby odciążyć państwa, do których trafiła największa ich liczba (Włochy, Grecja)

terytorium powiernicze

terytorium niesamodzielne zarządzane przez państwo lub państwa pod nadzorem ONZ

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

główny akt prawa pierwotnego Unii Europejskiej (obok Traktatu o Unii Europejskiej), w skrócie TFUE; stanowi część dorobku prawnego Unii od 2009 r., kiedy to wszedł w życie traktat z Lizbony; wcześniej funkcjonował pod nazwą Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą (1958–1993) oraz Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (1993–2009)

Traktat o Unii Europejskiej – też Traktat z Maastricht

umowa międzynarodowa paraflowana 11 grudnia 1991 r., podpisana 7 lutego 1992 r. w Maastricht w Holandii; TUE wszedł w życie 1 listopada 1993 r. po przeprowadzonych referendach w 12 krajach członkowskich

współczynnik obciążenia demograficznego

liczba osób w wieku nieprodukcyjnym (przed- i poprodukcyjnym) przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym

Grafika interaktywna

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Spośród podanych państw zaznacz te, które funkcjonują jako osobne państwa powstałe po 1989 roku.

☐ Bułgaria

☐ Polska

☐ Słowacja

☐ Węgry

☐ Mołdawia

☐ Belgia

Ćwiczenie 2

Uszereguj chronologicznie (od najstarszego do najmłodszego) podane wydarzenia dotyczące pogłębiania i integracji europejskiej.

Wejście Polski do Unii Europejskiej.

Zniesienie kontroli na granicach wewnętrznych Wspólnoty.

Współpraca w zakresie produkcji stali i wspólnej kontroli wydobycia węgla i rud żelaza.

Ustanowienie wspólnej polityki rolnej.

Powstanie wspólnej taryfy celnej i polityki handlowej względem innych państw.

Powstanie Unii Europejskiej na mocy traktatu z Maastricht.

Ustanowienie wspólnej waluty.

Ćwiczenie 3

Uzupełnij tabelę, wybierając nazwy państw i oznaczenia literowe spośród podanych.

Ćwiczenie 4

Uzupełnij tabelę, wybierając nazwy państw i oznaczenia literowe spośród podanych.

Na podstawie informacji zawartych w tabeli i na przykładzie podanych krajów przedstaw dwie różnice między sytuacją społeczno-ekonomiczną w starych i nowych państwach Unii Europejskiej.

Wskaźniki społeczno-ekonomiczne wybranych krajów UE w 2018–2019 r.

Kraj	PKB w tys. USD na osobę	Przyrost naturalny w ‰	Zatrudnienie w rolnictwie w %	Stopa bezrobocia w %
Niemcy	46 259	-1,6	1,2	3,0
Polska	15 595	-1,3	8,9	3,0
Chorwacja	14 853	-5,0	5,8	7,1
Hiszpania	26 613	7,8	4,0	13,0
Szwecja	51 610	8,1	1,6	6,7

Zapoznaj się z tekstem źródłowym, a następnie wyjaśnij, jakie są główne przyczyny opisanych problemów najmłodszego kraju świata.

PAH w Sudanie Południowym

Sudan Południowy uzyskał niepodległość w 2011 roku, po zakończeniu trwającej ponad 20 lat wojny domowej. Niestety, w rzeczywistości kraj jest wciąż skonfliktowany. Sytuację utrudniają również trudne warunki klimatyczne i kryzys ekonomiczny kraju. Wszystko to sprawia, że mieszkańcy Sudanu Południowego migrują w inne części kraju lub poza jego granice w poszukiwaniu bezpieczniejszego schronienia, wody i żywności.

Sytuacja w kraju jest bardzo niestabilna, brakuje podstawowych usług, a katastrofy naturalne, takie jak powodzie, dotyczą ludzi każdego roku. Szacuje się, że pomocy potrzebuje prawie 2/3 mieszkańców Sudanu. Konflikt i wysiedlenia i silne powodzie, które dotknęły Sudan w 2019 roku, doprowadziły do utrudnień w produkcji żywności. W kraju utrzymuje się krytyczny poziom niedożywienia i poważny brak bezpieczeństwa żywnościowego.

W wyniku powodzi zniszczona została infrastruktura wodno-sanitarna – dostęp do czystej wody i toalet jest bardzo utrudniony. Obecne warunki wzmagają ryzyko wybuchu epidemii chorób przenoszonych drogą wodną.

Co robi Polska Akcja Humanitarna? W Sudanie Południowym działamy od 2006 roku. Naszym priorytetem jest zapewnienie ludziom dostępu do czystej wody i bezpiecznych warunków higienicznych. Prowadzimy również szeroki zakres działań z zakresu bezpieczeństwa żywnościowego. Osoby wewnętrznie przemieszczone, powracające do

domów i lokalne społeczności wspieramy dystrybucjami przedmiotów pierwszej potrzeby i schronień.

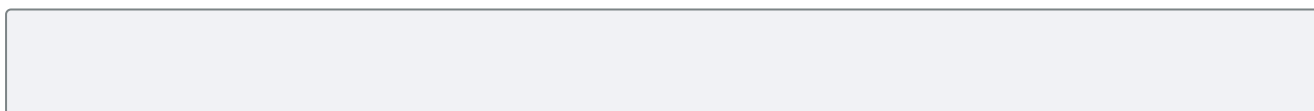
Budujemy i remontujemy studnie, latryny i stacje mycia rąk. Dbamy o odpowiednie warunki sanitarne w szkołach. Edukujemy z zakresu dobrych praktyk higienicznych i rozdajemy pakiety z produktami niezbędnymi do zapewnienia sobie i swojej rodzinie odpowiedniego bezpieczeństwa higienicznego.

Nasz Zespół Reagowania Natychmiastowego regularnie sprawdza jakość i dostępność wody wśród lokalnych społeczności, a także dba o skuteczną i szybką odpowiedź na wybuchy epidemii. Badamy potrzeby mieszkańców regionu i dostarczamy im odpowiednie narzędzia i umiejętności, aby sami skutecznie mogli dbać o własne bezpieczeństwo higieniczne.

Aby wesprzeć społeczność w efektywnej produkcji żywności, zapewniamy szkolenia. Dystrybuujemy nasiona, narzędzia rolnicze, sprzęt do nawadniania upraw. Współpracujemy ze społecznością - organizujemy pokazy i szkolenia, inicjujemy działanie Terenowych Szkółek Rolniczych.

Celem naszych działań jest zarówno odpowiadanie na nagłe potrzeby, jak i zwiększanie odporności społeczności na przyszłe kryzysy.

Źródło: PAH.org.pl, [online], dostępny w internecie: <https://www.pah.org.pl/sudan-poludniowy/>

Zapoznaj się z poniższym tekstem źródłowym, a następnie odpowiedz na pytania.

((Arabowie w Europie

Stosunki między mniejszością muzułmańską w Europie a społeczeństwem Zachodu cechowała daleko idąca tolerancja państwa i społeczeństwa zachodniego względem wyznawców islamu: muzułmańscy imigranci posiadają pełne prawa obywatelskie. W Europie żyje około 20 milionów muzułmanów, czyli 5% ludności Unii Europejskiej uważa się za muzułmanów. Pokojową koegzystencję mniejszości muzułmańskiej ze społeczeństwem europejskim przerwały jednak ataki w Madrycie i Londynie. Opinia publiczna zaczęła zwracać uwagę na społeczności islamskie i dostrzegać problem w trudnościach asymilacyjnych tej grupy. Asymilacja miejscowej ludności muzułmańskiej stała się niezwykle istotna dla bezpieczeństwa Zachodu, twierdzi Daniel Pipes.

W odróżnieniu od muzułmanów w USA, którzy należą do klasy średniej, europejscy muzułmanie tworzą warstwę niewykwalifikowanych robotników. Są słabo zintegrowani ze społeczeństwem kraju, w którym osiedlili się przeważnie po drugiej wojnie światowej; wykazują tendencje do izolowania się i tworzenia zamkniętych społeczności. Ich kulturową izolację pogłębia raczej nieznamość języka, a nie odmienność obyczajów. Wielu imigrantów wydaje się akceptować tę separację poprzez utrzymywanie tradycyjnego sposobu życia przekazywanego młodszymi pokoleniami przez starszych, natomiast pokolenie urodzone w obcym kraju jest rozdarte pomiędzy dwoma systemami wartości i nie jest w stanie określić własnej przynależności cywilizacyjnej. Należy do pokolenia „kulturowo wykorzenionych”, używając określenia Oliviera Roya. To nowe pokolenie szczególnie mocno narażone jest na wpływ ideologii fundamentalistycznej,

ponieważ nie zna doktryny islamu, spotyka się z nią w interpretacji wahhabickiej, prezentowanej przez medresy ufundowane przez Saudów. Mimo to muzułmanie żyjący w Europie mają wyjątkową szansę poprawić wizerunek islamu w świecie – jak twierdzi Mustafa Akyol, turecki politolog i dziennikarz – ponieważ ekstremizmowi mogą przeciwstawić model islamu oparty na tolerancji. Ruchy radykalne w islamie wywodzą się z Bliskiego Wschodu, skąd są importowane do Europy. Obroną przed wpływami radykalnego islamu może być zdaniem Akyola lepsza integracja społeczności muzułmańskich ze społeczeństwami, wśród których żyją w Europie. Wiąże się to z zerwaniem z wyobrażeniem Zachodu jako cywilizacji przyjemności, odartej z wartości duchowych, na rzecz nowego obrazu Europy jako miejsca wolności i tolerancji dla wyznawców wszystkich religii. Ten nowy obraz Zachodu przeciwstawiony wizji fundamentalistów powinien być promowany wśród muzułmanów przez wyedukowanych i światłych imamów. Europejscy muzułmanie powinni także wesprzeć dialog między islamem a Zachodem, rozwijając studia nad obydwoma religiami: chrześcijaństwem i islamem. [...] Europa nie stworzyła dotąd racjonalnego projektu, który ułatwiłby muzułmanom asymilację. [...] Około 30% Francuzów, Belgów, Holendrów i Niemców przyznaje się do niechęci wobec muzułmanów. Arabscy imigranci w Europie mają mniejsze szanse na znalezienie dobrej pracy niż ich rodacy w Stanach Zjednoczonych. W Niemczech ponad 20% dzieci w siedmiomilionowej społeczności imigranckiej nie kończy szkoły podstawowej, a 40% kończy na niej edukację. Większość muzułmanów nie zna też języka niemieckiego. We Francji z kolei nie ma problemów ze znajomością języka, jednak dostęp do „dobrej edukacji” jest dla imigrantów utrudniony. Europa oferuje muzułmanom rozbudowany system świadczeń socjalnych zamiast pracy i wykształcenia.

A. Jaki jest główny czynnik zakłócający postrzeganie cywilizacji islamu przez cywilizację zachodnią?

B. W jaki sposób muzułmanie mogą poprawić relacje z Zachodem?

C. Co jest głównym problemem w polityce Europy Zachodniej prowadzonej względem muzułmańskich imigrantów?

D. Jakie są negatywne skutki problemu przedstawionego w punkcie C? Skorzystaj z własnej wiedzy i innych źródeł informacji geograficznej.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autora: Kamil Kaliński

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Zmiany granic politycznych i ich przyczyny – powtórzenie

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres rozszerzony, klasa IV

Podstawa programowa

XX. Problemy polityczne współczesnego świata: współczesne zmiany na mapie politycznej świata, przemiany systemowe w Europie, funkcjonowanie Unii Europejskiej, przyczyny i skutki terroryzmu, relacje między cywilizacją zachodnią i cywilizacją islamu. Uczeń:

- 1) przedstawia najnowsze zmiany na mapie politycznej świata oraz charakteryzuje główne problemy państw świata utworzonych w XXI w.;
- 2) przedstawia i ocenia skutki (polityczne, społeczne i gospodarcze) przemian ustrojowych i gospodarczych w Europie i krajach byłego ZSRR po 1989 r.;
- 3) dyskutuje na temat głównych problemów funkcjonowania Unii Europejskiej;
- 4) charakteryzuje nowe wyzwanie dla świata, jakim jest terroryzm oraz podaje jego główne przyczyny oraz skutki społeczno-kulturowe, gospodarcze i polityczne ze szczególnym uwzględnieniem Europy;
- 5) przedstawia cechy kulturowe cywilizacji zachodniej i cywilizacji islamu, dokonuje ich porównania oraz podaje czynniki kształtujące relacje między nimi.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne

Uczeń:

- przedstawia najnowsze zmiany na mapie politycznej świata,

- omawia główne problemy państw świata utworzonych w XXI w.,
- przedstawia i ocenia skutki przemian ustrojowych i gospodarczych w Europie i krajach byłego ZSRR po 1989 r.,
- wskazuje i charakteryzuje główne problemy funkcjonowania Unii Europejskiej,
- omawia pojęcie terroryzmu, jego przyczyny ze szczególnym uwzględnieniem Europy,
- przedstawia i porównuje cechy kulturowe cywilizacji zachodniej i cywilizacji islamu oraz wymienia czynniki kształtujące relacje między nimi.

Strategie nauczania: odwrócona klasa

Metody nauczania: dyskusja, praca z e-materiałem, prezentacja

Formy zajęć: praca indywidualna, praca w grupach, praca w parach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny (lub tablety z dostępem do internetu), zeszyt przedmiotowy

Materiały pomocnicze

K. Brataniec, *Zachód i islam. Dylematy relacji*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2009.

S. Otok, *Geografia polityczna*, PWN, Warszawa 2020.

PRZEBIEG LEKCJI

Kilka lekcji wcześniej nauczyciel dzieli uczniów na grupy i prosi o przygotowanie prezentacji multimedialnych na temat wybranego zagadnienia związanego z tym e-materiałem. Uczniowie ustalają z nauczycielem: zakres tematyczny prezentacji (w zależności od ich preferencji, zainteresowań), szacunkowy czas jej trwania i źródła informacji – nauczyciel proponuje zapoznać się z e-materiałem powtórzeniowym, innymi e-materiałami opisującymi szczegółowo dane zagadnienia oraz literaturą (m.in. wskazaną wyżej). Przykładowe zagadnienia: główne zmiany na mapie politycznej Europy, najważniejsze współczesne problemy funkcjonowania UE, cywilizacja zachodnia a cywilizacja islamu, terroryzm w Europie. Nauczyciel zachęca również do stworzenia przez każdą grupę quizu podsumowującego daną prezentację.

Faza wprowadzająca

- Przedstawienie celów lekcji.

Faza realizacyjna

- Nauczyciel inicjuje dyskusję klasową na temat mapy politycznej świata i jej zmian.
- Następnie uczniowie przedstawiają swoje prezentacje. Po każdym wystąpieniu następuje klasowa dyskusja. Nauczyciel wyjaśnia niezrozumiałe kwestie, posiłkując się

wyświetlonym na ekranie fragmentem bloku „Przeczytaj” lub grafiką interaktywną.

- Nauczyciel rozpoczyna dyskusję na temat innych, wybranych zagadnień, które nie zostały omówione podczas prezentacji, a które są zawarte w e-materiale.
- Uczniowie rozwiązują zadania z bloku ćwiczeń interaktywnych. Nad przebiegiem tej części lekcji czuwa nauczyciel.

Faza podsumowująca

- Grupy wzajemnie rozwiązują przygotowane quizy.
- Ocena aktywności uczniów, przypomnienie celów zajęć.

Praca domowa

- Wykonanie poleceń zawartych w grafice interaktywnej.
- Praca pisemna na temat rozpadu ZSSR w kontekście polskim – jak przebiegał proces przekształceniowy – kwestie ustrojowe, gospodarcze, społeczne.
- Opcjonalnie można także prosić o zapoznanie się z kolejnym tematem lekcji (w przypadku blended learning).

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Grafika interaktywna może posłużyć w fazie realizacyjnej oraz podsumowującej, a także po lekcji (w celu utrwalenia wiadomości) i przed lekcją (strategia odwróconej klasy). Może także znaleźć swoje zastosowanie na innych lekcjach poświęconych zagadnieniom z zakresu geografii politycznej.